

ПРОЄКТУВАННЯ ЗМІСТУ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЕКОНОМІЧНИХ КОЛЕДЖІВ

PROJECTING THE CONTENT OF DEVELOPING LEGAL COMPETENCE OF ECONOMIC COLLEGES TEACHERS STAFF

У статті проаналізовано різні підходи науковців до проєктування змісту підготовки фахівців. Зазначено, що важливим елементом розвитку правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів є проєктування змісту цього процесу, спрямованого на досягнення відповідних цілей на стратегічному, тактичному та оперативному рівнях. Проєктування змісту розвитку правової компетентності педагогічних працівників коледжів здійснено відповідно до поставлених цілей на основі низки принципів (системності, пріоритетності прав і свобод людини, відображення сучасних тенденцій правової дійсності, єдності теорії і практики, орієнтації на конкретну сферу професійної діяльності випускника, індивідуалізації, інтегрованості, модульності, врахування досвіду педагогічних працівників із застосування правових механізмів у реальних життєвих і професійних ситуаціях). Виокремлено критерії добору та структурування змісту розвитку правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів: цілісного відображення в змісті освіти завдань формування всебічно розвинутої особистості; наукова та практична значущість відбраного змісту для професійної діяльності; доступність навчального матеріалу; відповідність обсягу навчального матеріалу відведеному часу для опрацювання та засвоєння педагогічними працівниками; сприяння нагромадженню досвіду самостійної, творчої діяльності; формування емоційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності.

Грунтуючись на окреслених теоретичних положеннях, було поетапно спроектовано зміст розвитку правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів, який охоплює положення правової законодавства та підзаконних нормативно-правових актів в освітній сфері, конституційного, трудового, цивільного права та права інтелектуальної власності, а також правові аспекти регулювання правовідносин у різних сферах економічної діяльності відповідно до специфіки навчальних дисциплін, що викладаються педагогічними працівниками. Зазначене узагальнено в інтегрованому спецкурсі-практикумі "Правова компетентність педагогічного працівника економічного коледжу: теорія, методика, практика".

Ключові слова: правова компетентність, педагогічні працівники економічних коледжів, зміст, розвиток, проєктування, структурування змісту.

The article analyzes different scientists approaches to projecting the content of specialist's training. It is noted that an important element of developing legal competence of economic colleges teachers staff is projecting the content of this process, aimed at achieving relevant goals at the strategic, tactical and operational levels. Projecting the content of legal competence of colleges teachers staff is carried out in accordance with the set goals based on a number of principles (systemicity, priority of human rights and freedoms, reflection of current trends in legal reality, unity of theory and practice, focus on specific areas of professional activity, individualization, integration, modularity, taking into account the experience of teachers in legal mechanisms application in real life and professional situations).

The criteria of selecting and structuring the content of developing legal competence of economic colleges teachers staff are singled out: integral reflection in the content of education the tasks of forming comprehensively developed personality; scientific and practical significance of the selected content for professional activity; accessibility of educational material; compliance of the amount of educational material with the time allotted for processing and assimilating by teachers staff; promoting the experience of independent, creative activity accumulation; forming emotional-value attitude to professional activity. Based on the outlined theoretical provisions, the content of developing legal competence of economic colleges teachers staff was projected, which includes the provisions of legal legislation and bylaws in education, constitutional, labor, civil and intellectual property law, as well as legal aspects of legal relations in various spheres of economic activity in accordance with the specifics of academic disciplines taught by teachers. The mentioned above aspects were summarized in the integrated special course-workshop "Legal competence of economic college teacher: theory, methodics, practice".

Key words: legal competence, economic colleges teachers staff, content, development, projecting, structuring of content.

УДК 37.091.12

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/45.37>

Курок Р.О.,

канд. юр. наук, доцент,
молодший науковий співробітник
лабораторії науково-методичного
супроводу підготовки фахівців
у коледжах і технікумах
Інституту професійної освіти
Національної академії
педагогічних наук України

Постановка проблеми. Важливим елементом розвитку правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів є проєктування змісту цього процесу, спрямованого на досягнення відповідних цілей на стратегічному, тактичному та оперативному рівнях.

У сучасних умовах, коли відбувається реформування освітньої сфери, оновлення освітніх програм правової освіти вимагає формування концептуальних основ. Їх реалізація дозволить сформувати систему правової підготовки

педагогічних кадрів, зміст якої буде відповідати соціально-правовій реальності. Слід зазначити, що проблема неузгодженості запитів суспільства до рівня правової компетентності педагога і наявними моделями правової підготовки нині не вирішена також в силу недостатності вивченості властивостей, закономірностей, функцій та принципів конструювання змісту правової освіти, а також технології її реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проєктування змісту формування та розвитку

професійної, правової та інших компетентностей у процесі підготовки фахівців – одна з провідних проблем освітньої діяльності, якій присвячено наукові праці В. Андрущенка, С. Гончаренка, В. Краєвського, В. Кременя, І. Лернера, Н. Нічкало, В. Радкевич, А. Хуторського та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим, незважаючи на увагу науковців до окресленої проблематики, малодосліджуваними залишаються питання формування змісту розвитку правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів, в тому числі в контексті реформування вітчизняного освітнього простору.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є проектування змісту розвитку правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Очевидно, що в умовах якісних змін рівня життя людини, оновлення структури правових компетентностей суб'єктів освітньої діяльності – система безперервної правової підготовки педагогічних працівників зможе успішно виконувати функції ефективного інструменту розвитку професійної компетентності педагогів, лише в тому випадку, якщо буде розроблена концепція правової підготовки викладача. Крім того, правова підготовка педагогічних працівників має здійснюватися поетапно в рамках спеціально розроблених освітньо-професійних програм, програм підвищення кваліфікації та стажування тощо. У сучасних умовах вкрай необхідна оптимізація структури і змісту правової освіти педагогічних працівників на основі безперервності освітньої діяльності та інших заходів, спрямованих на удосконалення правової компетентності, наступності відповідних програм, розроблених на основі спеціально відібраних андрагогічних технологій.

При цьому вузівський етап правової підготовки розглядається як базове правове навчання педагога, яке отримує своє подальше поглиблення і розвиток у системі освіти дорослих відповідно до профілю педагогічної діяльності фахівця.

Формування змісту правової підготовки залежить від комплексу професійних завдань, що вирішуються педагогічним працівником, рівня його правової освіти, навчальних дисциплін, що ним викладаються. Успішність реалізації системи безперервної правової підготовки педагогів визначається наступними умовами:

– визначення цілей, відбір змісту, форм і методів правової освіти на кожному рівні професійної підготовки;

– співвіднесення побудови змісту правових навчальних дисциплін з дисциплінами психолого-педагогічної підготовки фахівців на всіх етапах їх професійного навчання;

– планування та організація етапів правового навчання відповідно до завдань соціалізації особистості педагога;

– впровадження інтерактивних технологій, інноваційних методів навчання;

– створення інтегрованих курсів, які б об'єднували тематики декількох навчальних дисциплін зі спорідненої проблематики.

Розвиток правової компетентності вимагає розроблення і застосування відповідної технології навчання. При цьому знання є проміжною метою розвитку правової компетентності. У результаті цього, правові знання повинні перейти в ціннісні установки, отримати емоційне забарвлення, закріпитися в навичках нормативно-правової поведінки, стати внутрішнім переконанням, придбати сенс для особистості. Дійсно компетентною особою стане той, хто зможе об'єднати знання і навички для вирішення конкретної проблеми з використанням правових механізмів.

Ми підтримуємо тезу про те, що зміст освіти є категорією динамічною та розкривається через "... формування і розвиток професійних компетентностей особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності й перспектив кар'єрного зростання впродовж життя" [3, с. 371]. Отже проектування змісту розвитку правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів передбачає підвищення їхньої здатності здійснювати педагогічну діяльність відповідно до вимог законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів в освітній сфері, а також готовності до забезпечення належного рівня правової свідомості учнівської молоді.

Для того, щоб система розвитку правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів була ефективною, необхідно дотримуватись таких вимог: зміст підготовки фахівця на всіх етапах має бути спрямованим на реалізацію головної мети; будуватися на наукових засадах; відповідати логіці та системі, властивих тій чи іншій галузі наукових знань; ґрунтуватися на основі взаємозв'язку між окремими навчальними дисциплінами; відображати зв'язок теорії з практикою тощо [1, с. 265].

Проектування змісту професійної підготовки передбачає звернення до джерел, які будуть слугувати підґрунтям для окресленого процесу. Для визначення джерел розвитку правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів скористаємось результатами досліджень І. Лернера, який до основних джерел проектування змісту освіти відносить: соціальний досвід; види діяльності; знання про закономірності засвоєння змісту освіти; методи, засоби та організаційні форми навчання; умови конкретного навчального закладу; зміст

діяльності викладача [2]. Іншими важливим джерелами є відповідні освітні та професійні стандарти, що встановлюють вимоги до результатів навчання (за відповідним рівнем Національної рамки кваліфікацій) та компетентностей фахівців, що є основою для формування професійних кваліфікацій.

Аналіз основних підходів до проектування змісту освіти дозволяє зробити висновок про чинники проектування, що здійснюють вплив на зміст розвитку правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів [1; 3; 4]: соціальне замовлення на педагогів з розвинутою правовою компетентністю, здатних забезпечувати високий рівень правової освіченості студентської молоді; сприйняття системи цілей і завдань, які висуваються суспільством до освітньої сфери; науково-технічний та технологічний розвиток; освітні потреби педагогічних працівників і студентів закладів фахової передвищої освіти; можливості щодо створення сприятливого освітнього середовища для задоволення цих потреб; рівень фахової підготовки педагогів, їхньої здатності до засвоєння нових правових знань і вмінь; загальний рівень правової компетентності суспільства; цілеспрямована політика держави у сфері правової освіти населення тощо.

Проектування змісту розвитку правової компетентності педагогічних працівників коледжів здійснювався відповідно до поставлених цілей на основі наступних принципів:

- системності, що виражається у встановленні й показі внутрішніх зв'язків різних компонентів правової інформації, їх логіки і наступності;
- пріоритетності прав і свобод людини;
- відображення сучасних тенденцій правової дійсності;
- врахування досвіду педагогічних працівників із застосування правових механізмів у реальних життєвих і професійних ситуаціях;
- єдності теорії і практики, що передбачає єдність і наступність теоретичної і практичної частин розвитку правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів (супровід теоретичного матеріалу відпрацюванням його на практиці, в ситуаціях, наближених до реальної професійної педагогічної діяльності);
- орієнтації на конкретну сферу професійної діяльності випускника;
- індивідуалізації – врахування індивідуальних особливостей педагогічних працівників для досягнення максимального результату;
- інтегрованості, що зумовлює необхідність об'єднання правової інформації з різних галузей права;
- модульності, що сприятиме кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Наступним кроком є виокремлення критеріїв добору та структурування змісту розвитку

правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів:

- цілісного відображення в змісті освіти завдань формування всебічно розвинутої особистості;
- наукова та практична значущість відібраного змісту для професійної діяльності;
- доступність навчального матеріалу;
- відповідність обсягу навчального матеріалу відведеному часу для опрацювання та засвоєння педагогічними працівниками.
- сприяння нагромадженню досвіду самостійної, творчої діяльності;
- формування емоційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності [1, 4].

Отже, ґрунтуючись на окреслених теоретичних положеннях, нами було спроектовано зміст розвитку правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів. Спочатку нами були здійснені наступні види діяльності: проаналізовано вихідний рівень розвитку правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів, з'ясовано вимоги освітніх стандартів підготовки педагогів, ознайомлено з навчальними планами та освітніми програмами відповідних фахівців. З метою діагностики рівнів розвитку правової компетентності було проведено вступне констатувальне тестування. Підсумки тестування визначили зміст подальшої правової підготовки педагогічних працівників економічних коледжів.

На наступному етапі нами було здійснено вибір опорних семантичних одиниць – ключових нормативно-правових категорій і понять, без засвоєння яких неможливе формування правової компетентності, а також виявлено їх логічні системоутворюючі взаємозв'язки. Зазначене дозволило нам визначити актуальний набір правових інструментів для різних категорій педагогічних працівників економічних коледжів, що дозволить їм ефективно здійснювати професійну діяльність у різноманітних умовах. Це положення законодавства та підзаконних нормативно-правових актів в освітній сфері, конституційного, трудового, цивільного права та права інтелектуальної власності, а також правові аспекти регулювання правовідносин у різних сферах економічної діяльності відповідно до специфіки навчальних дисциплін, що викладаються педагогічними працівниками. Окреслені положення були узагальнені та реалізовані шляхом розробки інтегрованого спецкурсу-практикуму “Правова компетентність педагогічного працівника економічного коледжу: теорія, методика, практика”, який об'єднав в собі актуальні навчальні матеріали з різних галузей права й економіки. Зазначений спецкурс спрямований на цілеспрямований розвиток складників правової компетентності педагогів (мотиваційно-ціннісного, інноваційно-когнітивного, діяльнісного, емоційно-вольового та особистісно-рефлексивного компонентів).

На третьому етапі відбору і структурування змісту розвитку правової компетентності педагогічних працівників коледжів була розроблена система цілеспрямованого розвитку правової компетентності педагогічних працівників коледжів, що динамічно поєднує навчальну, виховну та розвивальну функції та використовує можливості правової самоосвіти, системи післядипломної педагогічної освіти та інших заходів, спрямованих на розвиток досліджуваного педагогічного явища. Зазначена система, на нашу думку, спроможна підвищити здатність педагогічних працівників до:

- вивчення та застосування положень освітнього законодавства в практичній діяльності;
- опрацювання законодавчих актів у сфері освіти, освітніх концепцій та інших підзаконних нормативно-правових актів;
- ефективної роботи з іншими джерел правової інформації;
- забезпечення високого рівня мотивації до удосконалення правових знань (положень конституційного, цивільного, освітнього, трудового та ін. права);
- ефективного пошуку навчально-правової інформації, її систематизації та передачі з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій;
- успішного опрацювання системи нормативно-правових актів, що регулюють права і обов'язки учасників освітнього процесу;
- застосування правового інструментарію для розв'язання конкретних ситуацій професійної та повсякденної діяльності;
- опанування знань норм і вимог організації освітнього процесу, охорони праці, дотримання виробничої дисципліни, а також регулювання економічної діяльності та проведення правовиховної роботи;
- здійснення професійної підготовки майбутніх фахівців відповідно до вимог законодавчих актів та нормативних документів;
- правового виховання студентської молоді, формування у них ціннісних орієнтацій, правового світогляду;

– адекватного здійснення аналізу соціальних і політичних подій у державі;

– успішного оцінювання різних фактів та явищ в професійній та повсякденній діяльності;

– формування моральних якостей, норм поведінки, професійної та громадянської позиції, що проявлятиметься в дотриманні учасниками освітнього процесу принципів академічної доброчесності з урахуванням положень норм законодавства про авторське право та суміжні права;

– розвитку таких загальнолюдських цінностей, як порядність, чесність, доброта, моральний самоконтроль, милосердя, людська гідність, відповідальність та інше.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальшого розвитку. Таким чином, проєктування змісту розвитку правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів згідно з визначеними нами положеннями є умовою необхідною, але недостатньою для забезпечення подальшої успішної професійно-педагогічної діяльності. Тому існує необхідність в розробці та впровадженні ефективних методів, форм і засобів розвитку досліджуваного феномену, що дозволять трансформувати спроектований зміст у відповідні результати навчання та досягти необхідного рівня правової компетентності. Дослідженню окреслених аспектів будуть присвячені наступні підрозділ дисертаційного дослідження.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрощук І. В. Теоретичні і методичні основи підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії у професійній діяльності : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04, 13.00.02. Київ, 2017. 493 с.
2. Лернер И. Я. Понятие фактора и источника формирования содержания образования. *Теоретические основы содержания общего среднего образования* / под ред. В. В. Краевского, И. Я. Лернера. М.: Педагогика, 1983. С. 182 –191.
3. Радкевич О. П. Теоретичні і методичні основи розвитку правової культури педагогічних працівників закладів професійної освіти : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2020. 587 с.
4. Тітова О. А. Система розвитку творчого потенціалу майбутніх інженерів аграрного профілю: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Мелітополь, 2020. 566 с.